

# Förstärkt säkerhetsarbete inom Sveriges Domstolar

Regeringsuppdrag Ju2023/01589

## Innehållsförteckning

1.	Sammanfattning.....	4
2.	Bakgrund .....	5
3.	Mål.....	5
3.1	Effekt mål .....	5
3.2	Uppdragsmål.....	5
4.	Arbetsmetodik .....	5
5.	Vidtagna säkerhetsåtgärder och nuläge .....	6
5.1	Lokalrelaterade åtgärder.....	6
5.1.1	Övergripande mål för lokalförsörjning.....	7
5.1.2	Omvärldsfaktorer och långsiktig lokalutveckling.....	7
5.1.3	Lokalisering och relation till angränsande omgivning .....	7
5.1.4	Antikvariska byggnadsmiljöer .....	8
5.1.5	Gestaltning och lokalsamband.....	8
5.1.6	Teknikens utveckling och digitaliseringens påverkan .....	8
5.1.7	Säkerhetshöjande åtgärder i domstolslokaler .....	8
5.2	Övriga säkerhetshöjande åtgärder .....	9
5.2.1	Säkerhetsstabens arbete .....	9
5.2.2	Säkerhetsansvariga vid domstolarna .....	9
5.2.3	Övning och utbildning.....	9
5.2.4	Fasta säkerhetskontroller och röntgenutrustning.....	10
5.2.5	Ordningstvakter .....	10
5.2.6	Incidentrapporteringssystem .....	10
5.2.7	Säkerhet vid evenemang .....	10
5.2.8	Domstolarnas inre säkerhet.....	10
6.	Kartläggning av problembild .....	11
6.1	Domstolarna .....	11
6.1.1	Djupintervjuer .....	13
6.1.2	Utvärdering av enkätsvar och djupintervjuer .....	13
6.2	Övriga intressenter vid domstol .....	14
6.2.1	Enkätsvar .....	14
6.2.2	Nämndemännens riksförbund.....	14
6.2.3	Brottsofferjouren.....	14
6.2.4	Advokatsamfundet.....	15
7.	Lösninganalys .....	15
7.1	Lokalrelaterade lösningar .....	15
7.2	Övriga lösningar .....	16
7.2.1	Fasta säkerhetskontroller.....	16
7.2.2	Säkerhetsorganisation .....	17
7.2.3	Utbildning och övning.....	17

7.2.4	Ordningsvakter .....	17
7.2.5	Medarbetarskydd .....	18
7.2.6	Domstolarnas inre säkerhet .....	18
8.	Åtgärder som kan genomföras inom befintliga anslag .....	18
9.	Åtgärder som kräver utökade anslag .....	19
9.1	Lokalrelaterade åtgärder .....	19
9.2	Övriga åtgärder .....	19
10.	Åtgärder som kräver lagändring .....	20

## 1. Sammanfattning

Regeringen beslutade den 29 juni 2023 att ge Domstolsverket i uppdrag att förstärka säkerhetsarbetet inom Sveriges Domstolar (Ju2023/01589). Bakgrunden är att domstolarna, liksom övriga myndigheter inom rättsväsendet ställs inför nya säkerhetsrelaterade utmaningar. Lagföringen av personer med koppling till bland annat organiserad brottslighet, med hög förmåga att använda otillåten påverkan som verktyg, riskerar att öka utsattheten för de som arbetar i eller besöker domstolarna. Det är därför angeläget att säkerhetsarbetet intensifieras i takt med samhällsutvecklingen och ligger steget före i syfte att upprätthålla en hög säkerhetsnivå i hela verksamheten samt att alla som arbetar vid eller besöker domstolarna ska kunna känna sig trygga och säkra.

Domstolsverket har i uppdraget redovisat vilka åtgärder som hittills vidtagits för att alla som arbetar i eller besöker domstolar ska kunna känna sig trygga. Vidare har en kartläggning genomförts gällande domstolars och övriga intressenters problembild vad avser trakasserier, hot och våld kopplat till arbete eller besök vid domstol. Domstolsverket har också analyserat hur stödet kan utvecklas till domstolarna avseende säkerheten så att alla som arbetar vid eller besöker domstol ska uppleva trygghet. Även ekonomiska konsekvenser av förslagen till åtgärder som identifierats har redovisats.

Kartläggningen av problembilden har omfattat enkäter till domstolarna, myndigheter inom rättskedjan samt andra externa myndigheter och intressenter. Även möten med Brottsofferjouren, Nämndemännens Riksförbund samt Advokatsamfundet har genomförts. Frågeställningen har varit hur utsattheten för trakasserier, hot och våld bedöms kopplat till när medarbetare och externa besökare vistas i domstolar. För att komplettera den kvantitativa delen i kartläggningen, har även djupintervjuer med tio säkerhetsansvariga vid domstolar genomförts. Det har även givits möjlighet för respondenterna att lämna förslag till säkerhetshöjande åtgärder.

Givet det resultat som har framkommit kan det konstateras att den upplevda utsattheten för trakasserier, hot och våld sammantaget inte bedöms som särskilt hög. Dock föreslås ett stort antal säkerhetshöjande åtgärder vilka tydligt kan kopplas mot beskrivningen i uppdraget, att säkerhetsarbetet ska intensifieras i takt med samhällsutvecklingen och på så sätt ligga steget före i syfte att upprätthålla en hög säkerhetsnivå i hela verksamheten. Vid sidan av enkätsvaren är det känt att det förekommit och förekommer allvarliga hot mot ett fåtal medarbetare. För att särskilt utsatta medarbetare ska kunna få stöd kommer ett medarbetarskyddsprogram att introduceras under 2024.

I redovisningen presenteras säkerhetshöjande åtgärder både på kort och lång sikt. De kortsiktiga åtgärderna, till exempel mer utvecklat organisatoriskt stöd och utbildningsinsatser, ryms i stora delar inom befintligt anslag medan de långsiktiga åtgärderna, med koppling till lokalmässiga förutsättningar, medför behov av ökat anslag. Det finns även behov av vissa författningsändringar. I uppdraget har det konstaterats att det är av vikt att Domstolsverket tillförsäkras en hållbar budget för att om-, till- och nybyggnad gällande domstolsbyggnader fortsatt ska kunna bedrivas. Detta för att säkerställa att brister gällande säkerhet succesivt byggs bort. Då många domstolar lyft behov av fasta säkerhetskontroller samt med hänsyn taget till den samhällsutveckling som pågår är Domstolsverkets rekommendation att alla domstolar ska ha fasta säkerhetskontroller.

## 2. Bakgrund

Regeringen beslutade den 29 juni 2023 att ge Domstolsverket i uppdrag att förstärka säkerhetsarbetet inom Sveriges Domstolar (Ju2023/01589).

Bakgrunden är att domstolarna, liksom övriga myndigheter inom rättsväsendet ställs inför nya säkerhetsrelaterade utmaningar. Lagföringen av personer med koppling till bland annat organiserad brottslighet, med hög förmåga att använda otillåten påverkan som verktyg, riskerar att öka utsattheten för de som arbetar i eller besöker domstolarna. Sådana risker kan även uppstå i andra typer av mål än brottmål, till exempel mål enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Det är angeläget att säkerhetsarbetet intensifieras i takt med samhällsutvecklingen och ligger steget före i syfte att upprätthålla en hög säkerhetsnivå i hela verksamheten.

## 3. Mål

### 3.1 Effektmål

Genom att analysera vilket behov av ytterligare säkerhetshöjande åtgärder som finns hos domstolarna, kan man identifiera hur Domstolsverket kan utveckla sitt stöd till domstolarna i det förebyggande säkerhetsarbetet. Implementering av dessa åtgärder förväntas åstadkomma en ökad säkerhet och trygghet för alla som arbetar i eller besöker domstolarna.

### 3.2 Uppdragsmål

Uppdraget ska senast 2024-03-01 ha:

- Redovisat vilka åtgärder som vidtagits för att alla som arbetar i eller besöker Sveriges Domstolar ska kunna känna sig trygga.
- Kartlagt domstolarnas och övriga intressenters problembild vad avser trakasserier, hot och våld kopplat till arbete eller besök vid domstol.
- Analyserat hur Domstolsverket kan utveckla sitt stöd till domstolarna avseende säkerheten så att alla som arbetar vid eller besöker domstol ska uppleva trygghet.
- Redovisat eventuella ekonomiska konsekvenser av de förslag till åtgärder som identifierats.

## 4. Arbetsmetodik

Arbetet med att inhämta problembild och analysera hur Domstolsverket kan utveckla sitt stöd till domstolar (i begreppet domstolar ingår även hyres- och arrendenämnder i denna rapport) har i stort bedrivits enligt följande arbetsprocess.



Kartläggning av domstolars och övriga intressenters problembild har genomförts genom:

- Enkät till samtliga domstolar.
- Djupintervju med tio säkerhetsansvariga vid domstolar.
- Enkät till åtta externa myndigheter.
- Enkät till övriga intressenter.

Utifrån kartläggningen har behov identifierats, tolkats och förtydligats. Med utgångspunkt i behovsanalysen har en analys gjorts av möjliga kort- och långsiktiga lösningar för att uppfylla behoven. Kortsiktiga lösningar bedöms i stort kunna hanteras med befintliga resurser och innebär oftast justeringar i arbetssätt. Långsiktiga lösningar har långa ledtider och kan kräva utökade anslag och/eller författningsstöd för att kunna genomföras.

De långsiktiga lösningarna har bedömts avseende vilka explicita kostnader som faller ut för respektive lösningsförslag.

Slutligen har åtgärder att redovisa i uppdraget specificerats, indelat efter:

- Åtgärder som Domstolsverket har resurser att genomföra inom ramen för nuvarande anslag.
- Åtgärder som kräver utökat anslag eller författningsstöd.

## 5. Vidtagna säkerhetsåtgärder och nuläge

Domstolsverket ger stöd och bedriver ett omfattande säkerhetsarbete i samverkan med domstolarna. I takt med samhällsutvecklingen har behovet av säkerhetshöjande åtgärder succesivt ökat. Att beakta är att domstolar har olika förutsättningar och behov gällande säkerhet.

Säkerhetsarbetet bedrivs huvudsakligen i två spår med olika förutsättningar, dels lokalrelaterad säkerhet för att långsiktigt skapa möjligheter till en hög säkerhet, dels övriga åtgärder som skapar förutsättningar för ett förstärkt säkerhetsarbete på kort sikt.

### 5.1 Lokalrelaterade åtgärder

En av Domstolsverkets centrala uppgifter är att tillhandahålla ändamålsenliga, kostnadseffektiva och säkra lokaler för Sveriges Domstolar. Domstolarnas lokalbehov förändras över tid. Det finns olika drivkrafter och orsaker som påverkar behovet av att förändra domstolslokaler. Domstolsverket utreder kontinuerligt domstolarnas lokalbehov genom behovsanalys och i förstudier studeras och värderas olika lösningar för att möta ändrade lokalbehov.

En enskild domstols lokalbehov fångas normalt upp genom en årlig behovsinventering som Domstolsverket genomför. I denna inventering har domstolen själv möjlighet att till Domstolsverket anmäla alla de synpunkter och önskemål som domstolen har beträffande sina lokaler. Domstolsverket har även löpande kontakter med domstolarna i olika förvaltningsfrågor.

### 5.1.1 Övergripande mål för lokalförsörjning

Ett viktigt mål är att Sveriges Domstolar ska ha ett högt förtroende hos allmänheten. Domstolslokaler ska vara säkra och upplevas som trygga för de som arbetar där och för besökare. Domstolsverkets lokalförsörjningsstrategi syftar till att säkerställa dessa värden.

Domstolsverket har också ett antal standarder och riktlinjer, som är underordnade denna strategi, som reglerar utformningen och kravställandet avseende domstolslokaler. Domstolslokaler är specialanpassade där varje rum som förekommer i domstolslokaler är generellt definierade och beskrivna på funktionsnivå, men ibland även på detaljnivå i ett rumsfunktionsprogram (RFP) som systematiskt löpande uppdateras.

För större projekt kan det ta upp till tio år från behovsanalys fram till det att projektet är avslutat och nya eller anpassade lokaler är klara att tas i bruk. De långa ledtiderna betyder att det behövs lång framförhållning och god planering.

### 5.1.2 Omvärldsfaktorer och långsiktig lokalutveckling

I de flesta fall när domstolsbyggnader är aktuella för utredningar kan förändringsbehovet härledas till bristande säkerhet och arbetsmiljö. Säkerhetsfrågorna är högt prioriterade medan arbetsmiljöfrågor mer handlar om domstolens dagliga arbete och förutsättningar för att bedriva en rationell verksamhet. Det kan handla om till exempel tillgången till förhandlingssalar ställt i relation till antal anställda domare, möjlig lokalflexibilitet och antal arbetsplatser.

Domstolsverket följer och bevakar kontinuerligt mängden inkommande mål och ärenden till domstolarna. När det statistiska underlaget gör det möjligt att se trender över ett flertal år beaktar Domstolsverket även dessa i analyserna av lokalbehoven.

### 5.1.3 Lokalisering och relation till angränsande omgivning

För de personer som ska till domstolen är det av största vikt att det är enkelt att ta sig dit och därifrån samt att grundläggande service finns i närområdet. Domstolslokaler bör därför placeras i ett kommunikativt centralt läge.

För andra myndigheter kan det finnas samordningsvinster med att ligga nära en domstol. Det gäller framför allt Kriminalvården och Åklagarmyndigheten. Samordningsvinsterna avser till exempel transport av frihetsberövade, kortare inställelsetider och avbrott för lunch.

Placering av domstolslokaler i centralt läge kan även innebära utmaningar. Det gäller främst säkerhetsaspekter i förhållande till omgivande stadsmiljö och att annan verksamhet av säkerhetsskäl inte bör finnas i domstolarnas lokaler.

Det är viktigt med god uppsikt runt en domstolsbyggnad. Skymmande växtlighet, vinklar och prång bör undvikas eftersom de kan utgöra en risk ur säkerhetssynpunkt. För ökad trygghet ska det också finnas erforderlig belysning runt byggnaden och vid behov förses byggnaden med genomkörningsskydd i form av fordonsbarriärer. All utrustning runt om domstolsbyggnaden, till exempel bänkar och papperskorgar, ska vara väl förankrade så att de inte kan användas som tillhyggen.

#### 5.1.4 Antikvariska byggnadsmiljöer

En relativt stor andel av domstolarnas lokaler finns i gamla och numera att betrakta som antikvariska byggnadsmiljöer. Det innebär mycket stora utmaningar att bedriva domstolsverksamhet utifrån dagens krav på säkerhet och arbetsmiljö i sådana lokaler. Stor hänsyn måste tas till bevarandet av kulturvärden och detta leder ofta till intressekonflikter vid anpassning till moderna ändamålsenliga domstolslokaler där bland annat tekniska installationer kan vara svåra att applicera.

När utmaningarna kan övervinnas leder det ofta till extraordinärt höga kostnader för lokalanpassningen. När det inte går att övervinna utmaningarna leder det till att nya lokaler måste anskaffas med höga kostnader som följd även där.

#### 5.1.5 Gestaltning och lokalsamband

En domstolslokal är indelad i fyra zoner beroende på vilka krav på behörighet som ställs för att någon ska få passera och vistas i den aktuella zonen.

Vid utformningen av byggnader och lokaler är inriktningen att:

- begränsa antalet dörrar i det yttre skalet,
- möjliggöra sektioneringar genom att trappor och hissar mynnar i utrymmen som kan avgränsas,
- personal, allmänhet och frihetsberövade inte tvingas gå igenom angränsande verksamheter,
- hissar för personal, allmänhet och frihetsberövade är separerade.

#### 5.1.6 Teknikens utveckling och digitaliseringens påverkan

Den tekniska utvecklingen möjliggör att en allt större del av parter och ombuds kommunikation med domstolen kan ske på distans, exempelvis genom videokonferens. Med allt fler parter och vittnen som utnyttjar möjligheten till närvaro på distans vid förhandlingar finns också en möjlighet till mindre storlek på förhandlingssalar.

I en framtid där även åhörare kan följa rättegångar på distans skulle behovet av stora salar ytterligare kunna minska. Redan idag noteras ett något minskat behov av rättegångssalar i hovrätterna, när man använder sig av mindre föredragningsrum där man tar del av videoupptagningarna av förhören från tingsrätten i stället för att hålla förhandlingar.

Värdet av fysisk närvaro vid en förhandling ska dock inte underskattas och får ställas mot de säkerhetsaspekter som talar för en digital medverkan. Behovet av lokaler behöver även ställas i relation till utvecklingen av målvolymer.

#### 5.1.7 Säkerhetshöjande åtgärder i domstolslokaler

Lokalerna inom Sveriges Domstolar ska uppfattas som öppna och välkomnande samtidigt som en hög säkerhet upprätthålls.



Domstolsverket bedriver ett systematiskt arbete med det fysiska skyddet av domstolarnas verksamhet i vilken risker analyseras och därefter tas omhand.

I takt med ett successivt hårdare samhällsklimat är det en utmaning att hålla jämna steg med alltmer ökade krav på säkerhetsrelaterade lokalförändringar. Stora insatser har genomförts för att höja säkerheten i domstolarnas lokaler, men det finns fortsatt höga krav på och behov av säkerhetshöjande åtgärder med bland annat zonindelning av lokalytan, säkerhetsentréer med fast säkerhetskontroll och röntgen, särskilda rum för vittnen och målsäganden samt säkerhetssalar.

Delar i avsnitt 5.1 återfinns i *Beslut om inriktning för lokalförsörjning 2024 för Sveriges Domstolar och prognos 2024*, dnr 2023/1418.

## 5.2 Övriga säkerhetshöjande åtgärder

Domstolsverket bedriver även ett omfattande säkerhetsarbete utöver det som är lokalrelaterat. Domstolsverkets säkerhetsstab ansvarar för att inom Sveriges Domstolar stödja och vara rådgivande inom säkerhetsområdet bland annat genom samverkan, utbildning och övning.

### 5.2.1 Säkerhetsstabens arbete

Domstolsverket genomför stödjande insatser till domstolarna i bland annat kris- och incidenthantering samt medarbetarskyddsärenden. Domstolarna rapporterar kontinuerligt incidenter. Allvarliga incidenter följs upp av Säkerhetsstaben.

### 5.2.2 Säkerhetsansvariga vid domstolarna

Samtliga domstolar har utsedda säkerhetsansvariga vilka Domstolsverket samverkar med i säkerhetsfrågor. Säkerhetsansvarigas roll är att leda domstolarnas säkerhetsorganisationer. Domstolsverket har i samverkan med domstolarna tagit fram en vägledning för säkerhetsansvariga.

Det är vanligt att säkerhetsansvarig på en domstol samordnar det interna säkerhetsarbetet, ingår i krisledningsorganisationen och planerar den fysiska säkerheten på domstolen. Vidare ansvarar säkerhetsansvariga för att leda utbildningar och övningar på domstolen, samverka med andra myndigheter i rättskedjan samt genomföra strategisk planering av vissa mål med förhöjd hotbild.

### 5.2.3 Övning och utbildning

Domstolsverket har ett kursutbud gällande säkerhet där utbildningar och övningar erbjuds för olika yrkeskategorier på domstolarna. Exempel är säkerhetsövningar för dömande personal, övningar för domstolens krisledning, utbildning för medarbetare med ordningsvaktsförordnande samt utbildning för växelhandläggare. Säkerhetskonferenser genomförs regelbundet med domstolarna.

#### 5.2.4 Fasta säkerhetskontroller och röntgenutrustning

Lag (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol uppdaterades i väsentliga delar år 2012. Detta innebar en utökad möjlighet för domstolschefer att fatta beslut om säkerhetskontroll. De domstolar som tar beslut om att införa fasta säkerhetskontroller ges av Domstolsverket förutsättningar för att bedriva säkerhetskontroll med metalldetektorbåge och i många fall även med röntgenutrustning.

I nuläget är det 56 domstolar som omfattas av fasta säkerhetskontroller och av dessa har även 40 domstolar röntgenutrustning. I takt med samhällsutvecklingen tillkommer allt fler domstolar som ser behov av att införa fast säkerhetskontroll.

#### 5.2.5 Ordningsvakter

Inom Sveriges Domstolar finns idag ca 280 medarbetare med ordningsvaktsförordnanden. Därutöver finns det ett antal inhyrda ordningsvakter. Utöver den grundutbildning som Polismyndigheten genomför utbildas även ordningsvakterna internt av Domstolsverket. En särskild röntgenutbildning är framtagen för de ordningsvakter som ska hantera röntgenutrustning.

Ordningsvakternas främsta uppgift är att skapa trygghet samt förebygga och hantera brott och andra incidenter på domstolarna. Rollen som ordningsvakt varierar och kan inkludera rondering i lokalerna, arbete i den fasta säkerhetskontrollen och hantering av säkerhetsteknik såsom röntgen, kameraövervakning, larm och passagesystem.

#### 5.2.6 Incidentrapporteringssystem

För att få en samlad bild över de incidenter som inträffar inom Sveriges Domstolar finns ett gemensamt incidentrapporteringssystem där domstolarna kan rapportera incidenter.

#### 5.2.7 Säkerhet vid evenemang

Domstolsverket stödjer domstolarna vid större konferenser, möten och sammankomster, genom risk- och hotbaserad planering av säkerhetsarrangemang.

#### 5.2.8 Domstolarnas inre säkerhet

Den egna personalen kan i vissa specifika fall utgöra en säkerhetsrisk eller ett säkerhetshot. Det handlar om de fall då personal värvas som så kallade insiders, för att utföra tjänster åt, eller bli möjliggörare för, kriminella. Det kan också handla om infiltratörer, som söker anställning i syfte att förse kriminella med information.

Domstolsverket ansvarar för att biträda och stödja chefer och övriga medarbetare inom Sveriges Domstolar i strategiska och operativa arbetsgivarfrågor, kompetensförsörjningsfrågor samt ansvarar för att skapa förutsättningar för ett tydligt ledar- och medarbetarskap.

## 6. Kartläggning av problembild

Domstolsverket har inhämtat information från domstolar, andra berörda myndigheter inom rättskedjan samt övriga externa intressenter vid domstol (Nämndemännens Riksförbund, Advokatsamfundet, Brottsofferjouren och Sveriges Kommuner och Regioner). Till samtliga har frågan ställts hur de bedömer utsattheten för trakasserier, hot och våld vid vistelse på domstol.

För att få en bredare belysning av problembilden, där enkätsvaren är grunden, har även incidentstatistik och resultat från medarbetarundersökning inom Sveriges Domstolar inkluderats.

### 6.1 Domstolarna

Enkäten har skickats ut till alla domstolar inom Sveriges Domstolar. Svarsfrekvensen har varit omkring 85%.

Totalt har sju frågor ställts i enkäten där de tre första är frågor med fem svarsalternativ. Vidare har ytterligare fyra frågor ställts med svarsmöjlighet i fritext, så att Domstolsverket kan skapa sig en bild av hur stödet till domstolarna kan utökas.

Frågor som ställts till domstolarna:

1. *Hur bedömer domstolen/nämnden utsattheten för trakasserier?*

*Gäller egen personal.*

- 48 % sällan förekommande
- 31 % några gånger per år
- 16 % några gånger per månad
- 5 % några gånger per vecka
- 0 % dagligen

I sammanställd incidentstatistik från domstolarnas incidentrapporter där 80-talet domstolar och nämnder rapporterar incidenter framgår att under de tre senaste åren har antalet rapporter gällande egen personal och trakasserier uppgått till 25 för år 2021, 13 för år 2022 samt 27 för år 2023.

2. *Hur bedömer domstolen/nämnden utsattheten för hot? Gäller egen personal.*

- 46 % sällan förekommande
- 49 % några gånger per år
- 5 % några gånger per månad
- 0 % några gånger per vecka
- 0 % dagligen

I sammanställd incidentstatistik från domstolarnas incidentrapporter där 80-talet domstolar och nämnder rapporterar incidenter framgår att under de tre senaste åren har antalet rapporter gällande hot mot egen personal uppgått till 82 för år 2021, 41 för år 2022 samt 85 för år 2023.

3. *Hur bedömer domstolen/nämnden utsattheten för våld? Gäller egen personal.*

- 91 % sällan förekommande

- 6 % några gånger per år
- 3 % några gånger per månad
- 0% några gånger per vecka
- 0 % dagligen

I sammanställd incidentstatistik från domstolarnas incidentrapporter där 80-talet domstolar och nämnder rapporterar incidenter framgår att under de tre senaste åren har antalet rapporter gällande våld mot egen personal uppgått till två för år 2021, noll för år 2022 samt en för år 2023.

4. *Rapporteras incidenter till Domstolsverket?*

- 99 % ja
- 1 % nej

5. *Utöver det stöd som finns från Domstolsverket idag, inom vilka tre områden ser ni behov av ytterligare stöd?*

Flertalet domstolar svarar att man idag har ett fullgott stöd från Domstolsverket.

Utökad behov av stöd som lyfts av domstolarna:

- Stöd och metoder för hantering av fasta säkerhetskontroller.
- Stöd med fysisk separation både i salar och i allmänna utrymmen.
- Rutiner avseende fysisk säkerhet.
- Stöd i medarbetarskydd kopplat till utsatthet på sociala medier.
- Stöd till särskilt utsatta medarbetare.
- Metodstöd i det systematiska säkerhetsarbetet.
- Stöd i upprättandet av hotbildsanalyser.
- Utökad säkerhetsinformation från Domstolsverket.
- Utpekad kontaktperson vid Säkerhetsstaben.

6. *Vilka ytterligare behov av säkerhetshöjande åtgärder finns det på er domstol?*

Majoriteten av domstolarna har på denna fråga svarat att behov av säkerhetshöjande åtgärder är lokalmässigt relaterade:

- Behov av att inrätta fasta säkerhetskontroller med röntgenutrustning samt personalresurser till detta.
- Utökad kameraövervakning.
- Skyddsglas i receptioner.
- Fasadbelysningar.
- Påkörningsskydd utanför domstolsbyggnaden.
- Se över risken med att externa besökare på vissa ställen tillåts parkera i garage belägna i domstolsbyggnader.
- Utrymningshögtalare.
- Fler rum för frihetsberövade.

Vid sidan om de lokalrelaterade behoven av åtgärder lyfter flera domstolar också behov av fler ordningsvakter samt att dessa ska kunna arbeta mer med säkerhet än vad som medges i nuläget.

7. *Har domstolen behov av utbildning inom säkerhetsområdet?*

På frågan om behov av utbildning svarar 76% ja.

Medarbetarskydd är det område som de flesta domstolar ser behov av utbildning inom. Utöver detta efterfrågas utbildning inom:

- Hur man hanterar drev i sociala medier och utsatta medarbetare kopplat till dessa drev.
- Krisstöd.
- Incidenter i sal.
- Generella säkerhetsutbildningar.
- Pågående dödligt våld (PDV).
- Bemötandefrågor.
- Hantering av rättshaverister.
- Kommunikation vid incidenter och kriser.
- Inrymnings- och utrymningsövningar.

Vidare har flera domstolar också efterfrågat sådant som idag ryms inom domstolsverkets utbildningsutbud, främst kopplat till Säkerhetsövning för dömande personal och Övning för domstolens krisledning.

I Sveriges Domstolars medarbetarundersökning för år 2023 (totalt antal utskick: 5509) som besvarats av medarbetarna vid domstolar och nämnder med en svarsfrekvens på 86 % procent uppger 90 % att de känner sig trygga i domstolens lokaler.

#### 6.1.1 Djupintervjuer

Som ett komplement till enkätfrågor till domstolar har djupintervjuer genomförts med säkerhetsansvariga vid tio domstolar. Syftet med intervjuerna är att ge Domstolsverket en fördjupad bild och förståelse av verksamhetens behov inom säkerhetsområdet.

Den samlade generella bedömningen bland de tio svarande är att man inte bedömer utsattheten som särskilt hög men att man ser att samhällsklimatet har hårdnat och att detta påverkar domstolarna i sådan utsträckning att de måste anpassa säkerhetsarbetet därefter. De förslag som lyfts vad gäller utökad stöd och åtgärder för att förbättra säkerheten följer det som framkom av enkäten. Utöver ovan redovisade behov har i djupintervjuerna även behov av stöd vid rekrytering samt behov av fler säkerhetssalar lyfts fram.

#### 6.1.2 Utvärdering av enkätsvar och djupintervjuer

Domstolarnas bedömning av utsattheten för trakasserier, hot och våld ska i sammanhanget ses som inte särskilt hög. Svaren speglar alla medarbetare på domstolen som helhet. Vid sidan av enkätsvaren är det känt att det förekommit och förekommer allvarliga hot mot ett fåtal medarbetare.

Behov av ytterligare stöd från Domstolsverket utgörs främst av utbildningar, anvisningar, medarbetarskydd och möjligheter till rekrytering av fler ordningsvakter. Återkommande uppges även behov av krisstöd och stöd för att bättre kunna hantera frågan om drev i sociala medier.

På frågan om behov av ytterligare säkerhetshöjande åtgärder svarar de allra flesta att det är lokaler man behöver fokusera kring, att förnya lokaler på säkerhetsområdet som inte är byggda utifrån dagens säkerhetskrav och man efterfrågar också åtgärder i form av

kameraövervakning samt fasta säkerhetskontroller och röntgenutrustning.

## 6.2 Övriga intressenter vid domstol

Som ett komplement till kartläggningen av problembilden har samverkan skett med myndigheterna inom rättskedjan samt med andra externa myndigheter och intressenter. Enkätfrågan till övriga intressenter vid domstol har varit begränsad till att besvara frågor gällande utsatthet för trakasserier, hot och våld för medarbetare när dessa befinner sig i domstol. Utöver svar från myndigheterna i rättskedjan har även Ekobrottsmyndigheten, Migrationsverket, Skatteverket och Sveriges Kommuner och Regioner besvarat frågeställningen.

Dialog har förts med Nämndemännens Riksförbund, Advokatsamfundet samt Brottsofferjouren. Möten har genomförts där syftet varit att utöver enkätfrågorna ta in nämnda organisationers synpunkter i övrigt kopplat till säkerhet på domstol.

### 6.2.1 Enkät svar

Samtliga intressenter har svarat att de inte bedömer utsattheten för trakasserier, hot och våld som särskilt hög.

I sammanställd incidentstatistik från domstolarnas incidentrapporter där 80-talet domstolar rapporterar incidenter framgår att under de tre senaste åren har antalet rapporter gällande:

- trakasserier mot externa intressenter som befinner sig i domstol uppgått till tre för år 2021, en för år 2022 samt två för år 2023.
- hot mot externa aktörer som befinner sig i domstol uppgått till fem för år 2021, tre för år 2022 och fem för år 2023.
- våld mot externa aktörer som befinner sig i domstol uppgått till noll för år 2021, en för år 2022 och en för år 2023.

### 6.2.2 Nämndemännens riksförbund

Nämndemännens riksförbund framhåller att man önskar en större delaktighet i säkerhetsarbetet på domstol och att man engageras mer i domstolarnas säkerhetsorganisationer och man framhåller att det finns en ökad oro bland nämndemän kopplat till samhällsutvecklingen, som i framtiden kan äventyra nyrekrytering av nämndemän till domstol.

Domstolsverket har enligt regleringsbrevet för 2024 ett återrporteringskrav som gäller utbildningar och säkerhet för nämndemän. Det som framkommer i detta uppdrag kommer överlämnas för hantering inom ramen för återrporteringskravet.

### 6.2.3 Brottsofferjouren

Generellt bedömer vittnesstödjare att förekomsten av trakasserier, hot och våld på domstolen är låg för vittnen och målsäganden och att oron mer är kopplad till vad som kan ske efter rättegången. Brottsofferjouren bedömer inte heller utsattheten för trakasserier hot och våld som stor när det gäller brottsoffer- och vittnesstödjarna själva. Flera stödjare delar en bild av att den främsta utsattheten för brottsoffer och vittnen

består i subtila hot som blickar, rörelser, ansiktsuttryck, kommentarer etc.

Man framhåller att den upplevda tryggheten ofta är större i säkerhetsalar trots att där hålls mål av allvarigare karaktär med en förhöjd hotbild. Detta på grund av den ökade fysiska säkerheten och ökad närvaro av ordningsvakter.

Domstolsverket har enligt regleringsbrevet för 2024 ett återrappporteringskrav som gäller vittnesstöd. Det som framkommer i detta uppdrag kommer överlämnas för hantering inom ramen för återrappporteringskravet.

#### 6.2.4 Advokatsamfundet

Advokatsamfundet framhåller att utsattheten för trakasserier och hot är hög bland advokater men att utsattheten för våld anses vara låg. Ett exempel är när advokat och tilltalad har enskild överläggning på domstolen inför och efter förhandling.

## 7. Lösninganalys

Nedanstående analys bygger på sammanvägda förutsättningar avseende:

- Domstolarnas behov och förutsättningar att bedriva säkerhetsarbete varierar.
- Uppdragets beskrivning att det är angeläget att säkerhetsarbetet intensifieras i takt med samhällsutvecklingen och ligger steget före i syfte att upprätthålla en hög säkerhetsnivå i hela verksamheten.
- Åtgärder har redan initierats och vidtagits av Domstolsverket för att skapa förutsättningar för en hög säkerhet på domstol. Många av dessa åtgärder tar dock lång tid att genomföra och det gäller i synnerhet de som avser ny-, om- och tillbyggnad av domstolsbyggnader.
- Den begränsade upplevelsen av utsatthet vad gäller trakasserier, hot och våld vid domstolarna från egen personal och besökare.
- De behov av ökat stöd och åtgärder som förts fram av både domstolar och övriga intressenter.

I detta kapitel berörs de delar som har lyfts vid kartläggning och behovsanalys av domstolarnas och övriga intressenters problembild. För att kunna sätta dem i ett större sammanhang berörs även delar som tidigare har initierats men som ännu inte har genomförts.

### 7.1 Lokalrelaterade lösningar

Domstolsverket planerar och genomför lokalförändringar i den takt som tid och resurser medger och i linje med den lokalförsörjningsstrategi som har beslutats av Domstolsverket. Enligt de utredningar som Domstolsverket gör kan konstateras att ett stort antal domstolar behöver anpassade lokaler under den närmaste tioårsperioden.

Det är främst brister avseende säkerhet som påskyndar behovet av lokalförändringar. Säkerhetsrelaterade lokalbehov är direkt kopplade till rådande samhällsutveckling, vilket i sin tur genererar krav på skyndsamma lokalförändringar.

Den tidigare höga ambitionen att modernisera och tillföra nya domstolslokaler har under senare år blivit alltmer svår att tillgodose på grund av en ökad andel hyreskostnader i förhållande till tilldelade förvaltningsanslag. Därmed kommer säkerheten och arbetsmiljön i domstolslokaler inte kunna utvecklas i en takt som motsvarar domstolarnas behov.

I arbetet med att höja säkerheten i domstolarnas lokaler finns det ett fokus på åtgärder i det yttre skalskyddet, bättre flöden och samband avseende zonindelningen, fler säkerhetssalar samt förbättringar i allmänhetens ytor. Utöver flera omlokaliseringsprojekt pågår just nu även 30–40 övriga projekt för säkerhetskontroller, tillbyggnationer, renoveringar med mera.

Behoven som har lyfts i kartläggningen är kända för Domstolsverket och åtgärder som har föreslagits hanteras löpande. Arbeta fortgår med att lokalmässigt möjliggöra fast säkerhetskontroll vid allmänhetens entré i domstol.

Ytterligare säkerhetssalar och rum för frihetsberövade behöver tillskapas. Även i den omgivande miljön närmast en domstolslokal bör säkerheten i förekommande fall höjas med påkörningsskydd och bättre belysning.

Användningen av säkerhetssalar behöver optimeras ytterligare. Det är av vikt att planera vilka tider som kan användas samt hur parter, vittnen och åhörare kan delta på distans eller via medhörning från annan förhandlingssal eller lokal.

För att säkerställa behörighet för tillträde i en domstolslokal så ges information fortlöpande om att domstolarna har befogenhet att begränsa vilka som har tillgång till garage som utgörs av Domstolsverket förhyrd lokalyta.

En mer kortsiktig lösning för ökad säkerhet är att säkerställa att alla domstolar har tillgång till talkommunikationssystem som medger snabb och effektiv kommunikation för gruppen av ordningsvakter. Vidare bör ett gemensamt talkommunikationssystem för ordningsvakter som uppfyller de långsiktiga behoven utredas. Även en utökad utvändig kameraövervakning behöver åstadkommas. I det sammanhanget bör nämnas att det i antikvariska byggnadsmiljöer kan finnas begränsande möjligheter.

## 7.2 Övriga lösningar

### 7.2.1 Fasta säkerhetskontroller

Domstolsverket rekommenderar att alla domstolar ska ha fasta säkerhetskontroller men detta förutsätter att domstolen är av en viss storlek för att kunna bära den organisation som krävs för att bemanna en fast säkerhetskontroll. Lokaler behöver många gånger anpassas, något som kan ta flera år på grund av till exempel krav på utbyggd entré med åtföljande krav på ny detaljplan.

Vid beslut om fast säkerhetskontroll finns idag en begränsad tid på sex månader. Det finns behov av att besluten ska gälla för obegränsad tid så att säkerhetskontrollerna blir permanenta, vilket kräver en lagändring.



Alla personer som besöker domstol behöver idag inte passera säkerhetskontroll. Det finns ett behov av att se över vilka som ska omfattas av kontrollen, vilket kan kräva en lagändring.

### 7.2.2 Säkerhetsorganisation

Då säkerhetsområdet är brett har det i behovsanalysen framgått att Säkerhetsstaben behöver förtydliga sitt uppdrag och sin roll gentemot domstolarna så att det blir klargjort vilket stöd domstolarna kan förvänta sig.

Vissa domstolar har påtalat ett behov om att det ska vara enkelt att komma i kontakt med Säkerhetsstaben. Behovet av kontakt kan exempelvis gälla olika former av allvarliga hot. Som lösning kommer Säkerhetsstaben säkerställa att utökad tillgänglighet finns under kontorstid.

Säkerhetsansvariga på domstol har idag olika förutsättningar vad gäller utrymme i sin anställning för att jobba med säkerhetsfrågor samt varierande kompetens för uppgiften. För att underlätta för domstolarna att ha ett mera enhetligt arbetssätt och att visa på en lämplig lägstanivå i säkerhetsarbetet behöver Domstolsverket ge ett utökat stöd så att alla domstolar kan vidareutveckla sin säkerhetsorganisation och sitt säkerhetsarbete. Detta kan göras genom att Domstolsverket ser över stödmaterial till säkerhetsansvariga avseende säkerhetsansvarigs roll, vägledning, checklistor och metodstöd.

### 7.2.3 Utbildning och övning

Då rollen som säkerhetsansvarig är komplex och det ständigt tillkommer nya säkerhetsrelaterade frågor, behöver kompetensutveckling erbjudas. Därför föreslås att en relevant utbildning tas fram.

Medarbetare med ordningsvaktsförordnanden på domstol behöver ges möjlighet till kompetensutveckling. Domstolsverket kommer under 2024 erbjuda en uppdaterad utbildning för dessa medarbetare.

Det finns behov av att informera bättre om det utbildningsmaterial som redan finns framtagna och tillgängliga via intranätet. Bland annat avser det säkerhet i sociala medier.

Säkerhetsfrågorna är prioriterade på många domstolar och det finns ett behov av att öka medvetenhet och kunskap gällande dessa frågor. Det föreslås därför att det tas fram en e-utbildning riktad till samtliga medarbetare.

Idag erbjuds ett begränsat metodstöd från Domstolsverket vad gäller att öva på praktiska säkerhetsincidenter. Det föreslås att arbeta om och bygga vidare på den beskrivning av metodik som finns.

### 7.2.4 Ordningsvakter

Både i enkätsvar och djupintervjuerna med domstolarnas säkerhetsansvariga samt vid möten med övriga intressenter har ordningsvakternas betydelse för att skapa trygghet i utsatta situationer lyfts fram. Ordningsvakterna ger genom sitt trygga och hjälpsamma bemötande, samt deras närvaro i allmänhetens ytor, en känsla av trygghet för den som känner sig otrygg inför sitt besök vid domstolen.

Detta kan göra skillnad för exempelvis brottsoffers och vittnens vilja att återkomma till domstolen och därmed ha betydelse för rättssäkerheten.

Ett gott bemötande från alla medarbetare på domstol är viktigt för att de som besöker domstolen ska känna trygghet och förtroende för domstolen. För att underlätta ordningsvakternas möjlighet att kunna rondera frekvent när besökare finns i allmänhetens ytor kan administrativa lättnader behövas och i vissa fall kan även en resursökning behövas. Det kan även finnas anledning att se över hur ordningsvakterna nyttjas för tidskritiska administrativa uppgifter.

För att kunna klara bemanning av framtida fasta säkerhetskontroller (se 7.2.1) behövs fler ordningsvakter som bemannar dessa. Vidare bedöms att domstolar med befintlig fast säkerhetskontroll i många fall behöver utöka med ytterligare en ordningsvakt för att kunna möjliggöra en utökad upplevelse av trygghet.

Behovet av totala antalet ordningsvakter förväntas öka succesivt under en femårsperiod med cirka 50 årsarbetskrafter.

#### 7.2.5 Medarbetarskydd

Särskilt utsatta medarbetare på domstolarna kan behöva utökade säkerhetsåtgärder. Domstolsverket kommer därför under 2024 introducera ett medarbetarskyddsprogram.

#### 7.2.6 Domstolarnas inre säkerhet

Det är svårt att helt skydda sig mot insiders och infiltratörer, men Domstolsverket har under det senaste året arbetat mer målmedvetet med dessa frågor. Redan vid rekrytering bör man lyfta frågan om risken för otillåten påverkan för att identifiera sårbarheter hos den sökande.

Av den anledningen arbetar Domstolsverket med uppdatering av stödmaterial i rekryteringsprocessen. I anslutning till detta kommer Domstolsverket framöver att erbjuda domstolar utökad intervjustöd.

Domstolsverket lämnade i februari in en hemställan om författningsändring för att kunna begära utdrag ur misstanke- och belastningsregister vid rekrytering av personal till Sveriges Domstolar, för att på så sätt utöka möjligheten till bakgrunds kontroll.

Genom att regelbundet uppmärksamma allvaret i dessa frågor kan personalens medvetenhet om domstolarnas inre säkerhet höjas. Domstolsverket kommer därför framöver att ge stöd till domstolarna i att ställa säkerhetsrelaterade frågor vid till exempel medarbetarsamtal och att följa upp detta ofta så att det är en levande fråga på arbetsplatserna.

## 8. Åtgärder som kan genomföras inom befintliga anslag

Många av de lösningsförslag som analysen visar på kan genomföras med en begränsad resursinsats och bedöms i stort kunna hanteras inom ramen för de anslag som tilldelas Domstolsverket. I följande tabell redovisas de åtgärder Domstolsverket kan hantera inom befintliga anslag.

## Åtgärd

Utökad stöd så att alla domstolar kan vidareutveckla sin säkerhetsorganisation och sitt säkerhetsarbete.

Uppdatera stödmaterial i rekryteringsprocessen samt erbjuda domstolarna ett utökad intervjustöd.

Ge stöd till domstolarna i att kontinuerligt bevaka frågan om domstolarnas inre säkerhet.

Förtydligande av Säkerhetsstabens uppdrag gentemot domstolarna och utökad tillgänglighet.

Optimera användningen av säkerhetssalar.

## 9. Åtgärder som kräver utökade anslag

I analysarbetet har det framkommit åtgärdsförslag som vid genomförande kräver utökade anslag.

### 9.1 Lokalrelaterade åtgärder

I följande tabell redovisas de utökade anslag som Domstolsverket bedömer krävs för att kunna genomföra vissa lokalrelaterade lösningar som inte ryms inom befintliga anslag.

Lösning	Kostnad	Tidsperiod
Lokalmässigt möjliggöra fast säkerhetskontroll.	40 mnkr (2 mnkr/återstående domstol)	2025 -2030
Tillskapa fler rum för frihetsberövade.	20 mnkr	2025 -2030
Utökning av påkörningsskydd och yttre belysning.	10 mnkr	2025 -2030
Åstadkomma utökad utvändig kameraövervakning.	50 mnkr	2025 -2030

### 9.2 Övriga åtgärder

I följande tabell redovisas de utökade anslag som Domstolsverket bedömer krävs för att kunna genomföra övriga lösningar som inte ryms inom befintliga anslag.

Lösning	Kostnad	Tidsperiod
---------	---------	------------

Framtagande av utbildningar i säkerhetsfrågor.	1 mnkr	2025
Genomförande av medarbetarskyddsprogram.	1 mnkr årligen	2025 --
Utökad bemanning av ordningsvakter på domstol.	10-40 mnkr Årligen succesivt tillkommande	2025-2030

## 10. Åtgärder som kräver lagändring

Det har i analysen framkommit behov av vissa lagändringar. I följande tabell redovisas dessa åtgärder.

### Åtgärd

Möjliggöra att tidsbegränsade fasta säkerhetskontroller blir permanenta vilket innebär att beslut inte behöver tas om var sjätte månad.

Se över och eventuellt förändra vilka personer som ska omfattas av säkerhetskontroll.

Utökad möjlighet till bakgrundskontroll vid rekrytering.